

בס"ד

זעומקו של מקרא

דברי עומק בפרשת השבוע

ערש"ק

ויצא

ה'תשפ"א

**בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לטל': 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל: leshem895@gmail.com**

לעומקו של מקרא ויצא

והרי הוא שולט בעולם המלאכים
שנא' (כח, יב) וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים
עֲלִים וְיֹרְדִים בּוֹ.

וכן שולט הוא בעולם התיכון, שנא'
(כח, יא) וַיֵּלֶן שָׁם פִּי-בַּא הַשָּׁמַיִם
שֶׁשְׁקֵעָה חֲמָה בַּעֲבוּרוֹ, וְכֵן וַיִּזְרַח-לּוֹ
הַשָּׁמַיִם (לב, לב).

וכן שולט הוא בעולם התחתון, עולם
העשייה, שנא' וַיַּגֵּל אֶת-הָאֲבֹן מֵעַל פִּי
הַבְּאֵר. (כט, י).

ושלשה עולמות אלו הם כנגד ג'
סוגים של יראת שמים, ושלשתם
נתקיימו ביעקב, והם יראת העונש,
כנגד עולם העשייה, יראת הטא כנגד
עולם התכונה, ויראת הרוממות כנגד
עולם עליון עולם המלאכים. והם כנגד
אברהם, יצחק ויעקב, כמבואר לקמן.

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה
(כח, י')

פירש רש"י: וַיֵּצֵא. לא היה צריך
לכתוב אלא וילך יעקב חרנה ולמה
הזכיר יציאתו אלא מגיד שיציאת צדיק
מן המקום עושה רושם שבזמן

הקדמה לפרשת ויצא

סוף דְּבַר הַפֶּל נִשְׁמַע אֶת-הָאֱלֹהִים
יֵרָא וְאֶת-מִצְוֹתָיו שְׁמֹר פִּי-זֶה פֶל-
הָאָדָם (קהלת, יב, ג')

ונדרש פסוק זה בברכות ו' וכן
בשבת דף ל עמ' ב' בג' אופנים. מאי
פִּי זֶה פֶל-הָאָדָם ר"א אומר כל העולם
לא נברא אלא בשביל זֶה. [בשביל
הירא-שמים]. ר'אבא בר כהנא אמר
שקול זֶה כנגד כל העולם כולו,
שמעון בן עזאי אומר ואמרי לה
שמעון בן זומא אומר לא נברא כל
העולם כולו אלא לְצִנּוֹת לְזֶה. (לשון
צוותא).

ומבאר המהרש"א שהירא שמים,
נתונים בידו ג' עולמות. עולם
המלאכים, עולם התיכון [התכונה,
שמש וירח וכוכבים], ועולם התחתון,
עולם הטבע.

ואשר על כן תבואר הפרשה
והפרשות שאחריה, על פי המהרש"א
הנ"ל. שג' העולמות הנתונים בידי
הירא שמים, נתקיימו ביעקב אבינו,
שנאמר בו (כח, טז) וַיִּירָא וַיֵּאמֶר מֶה-
נִרְאָה הַמָּקוֹם הַזֶּה וְגו'.

לעומקו של מקרא ויצא

בית ישראל. ולפי זה יובן פן חדש בפירושו"י כאן מה כוונתו **יציאת צדיק עושה רושם.** לא רק רושם על המקום **שיצא** משם כגון פנה זיוה וכו', אלא גם רושם על המקום **שמגיע לשם.** וכן יציאת צדיק עושה רושם לא רק על **סיבת עזיבתו,** אלא גם על **תכלית הגעתו.**

ועוד בענין ההשוואה של רות ליעקב: כשם ששרשו של דוד בא מרות ובוועז, כן שרשו של **משיח בן יוסף** בא מיציאתו של יעקב אל רחל. ולכן הקדים את רחל ללאה להיות רחל שרש ועיקר למלכות.

ולכן יצאו נעמי ורות ריקם ממואב, כשם שיצא יעקב ריקם בממונו. כדי לבנות את ביתו **מן היסוד.** וכשם שקבלו עליהם נעמי ורות מלכות שמים בצאתם ממואב, כן קבל על עצמו יעקב, בהיותו טמון בבית שם ועבר י"ד שנה, כדי להגיע לתכלית העליונה הנ"ל, ולכן יציאתן של רות ונעמי כמו של יעקב היו בבחינת "צא מאיצטגנינות שלך". יציאה מוחלטת **מהחומריות אל הבנין הרוחני.** ולכן טובב הקב"ה סיבותיו שיעקב יצא ללא ממון וללא רכוש, ויזדקק לבנין גשמי

שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה יצא משם פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה. **וכן** (רות א) **ותצא** מן המקום האמור בנעמי ורות.

ויש להבין מה בא רש"י לחדש לנו על ידי רות.

ולעומקו של מקרא, י"ל שבא לברר מה **תכלית** יציאתו של יעקב אבינו. האם כדי לברוח מעשו או כדי להקים ולבנות את בית ישראל.

והנה כי כן יגלו לנו הפסוקים ברות כי תכלית יציאתן של רות ונעמי משדה מואב חזרה לארץ ישראל, היא **לבנות את בית ישראל,** כפי שמובא בהמשך מגילת רות ויאמרו **כָּל הָעַם אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַיְזְקִינִים עֲדִים יִתֵּן ה' אֶת הָאִשָּׁה הַבָּאָה אֶל בִּיתָךְ כְּרַחֵל וּכְלֵאָה אֲשֶׁר בָּנוּ שְׂתֵי־הֶם אֶת-בֵּית יִשְׂרָאֵל.** [רות, פרק ד פס' יא].

ובזה נתבאר כוונת רבקה באומרה ליצחק רק את הטעם של מציאת שידוך הגון ליעקב ולא את טעם הבריחה מעשו. **שהבינה** רבקה כי **בריחתו** מעשיו הרשע היא רק **סיבובי סיבות** לתכלית הנרצית **לבנות את**

לעומקו של מקרא ויצא

ויצא יעקב צדיק אז
ישא עשו קול בכי
מיד בא אליפו רשע שהוא בן עשו
ויתן יעקב לו כל
חפציו רק נשאר המקל.

וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיִּלֶן שָׁם כִּי-בָא
הַשֵּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם
מִרְאשֵׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא
(כה,יא')

ועל דרך הצח, ידרשו שני הפסוקים
[י'-יא'] כמין חומר: **וַיִּצְא יַעֲקֹב** מבטן
אמו לאחר שדלה **מִבְּאֵר** התורה
שלימדהו שם המלאך עד אשר **שָׁבַע**
וַיִּשְׁבַּע להמשיך לימוד התורה גם
בצאתו, וַיִּלֶן **תְּרַנָּה** אל עולם חרון
האף של עשו, וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם אשר שם
השכינה, באהלה של תורה, וַיִּלֶן שָׁם
לקיים את הפסוק בצל שדי יתלונן, כִּי-
בָא הַשֵּׁמֶשׁ במות אברהם ו**בָא**
הַשֵּׁמֶשׁ עת הגיע זמנו של יעקב לזרוח
ולהאיר העולם בתפארת תורתו
הכלולה מגבורת תורתו של אביו יצחק
ומתורת החסד של זקנו אברהם, וַיִּקַּח
מֵאֲבְנֵי מיסודות התורה של הקב"ה

של פרנסה כמו רות ונעמי ומתוך כך
יבנה את הבית הרוחני.

ועוד יש לומר, לפירושו של רש"י,
שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא
זיוה הוא הדרה וכשהוא יוצא מן העיר
ההוד הזיו וההדר אמנם פנו מן העיר,
אך הם הולכים עם הצדיק לכל מקום
אשר יפנה. ולכן נקט בלשון פנה. פנה
לכל פינה ופינה אשר יהיו מועדות
פניו של הצדיק. והוא עניין הרושם.
שיציאתו של הצדיק עושה רושם
בעולמות, ומלאכים יחפזון לפניו
להנחותו בדרך אשר ילך בה. והוא
המובן שאמר **מבאר שבע**, שדולה
מהבאר של התורה שנאמר בה **באר**
היטב, והיא מאירת פניו אפילו
במקומות החשוכים כמו חרן אשר שלט
שם בימי תרח חרון אף של מקום. והוא
אומרו וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם. הוא לשון
תפילה, שהתפלל במקום של גילוי
שכינה. שבכל מקום אשר ילך, שם
מביא עמו גילוי שכינה של מקומו של
עולם.

ודורשי רשומות דרשוהו לפסוק
וַיִּצְא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיִּלֶן תְּרַנָּה
בראשי תיבות:

לעומקו של מקרא ויצא

ועל פי זה יבואר כי החלום הנבואי, הוא מציאות רוחנית, אשר יש בו ממש רוחני. ואשר על כן יכול הוא לאחר מכן ליהפך למציאות גשמית.

ומבואר בספר שערי אורה לר' יוסף ג'יקיטאלי, שמקורו של החלום הנבואי הוא בנקודה העליונה של קוצו של יוד אשר בכתר עליון בעולם האצילות, ונקודה עליונה זו נקראת חולם. והיא כהנקודה מעל ה-ו. היא הו' שעתיד אליהו ליתן ליעקב כמשכון שיגאל את בניו, ואשר על כן יקרא יעקב הוא הסולם של יעקב המחבר שמים וארץ. וראשו הוא החולם הנכסף שראשו מגיע השמימה, ומשם משתלשל אל עולם העשייה, והופך למציאות של ברכה.

מידת אָנְכִי
ומידת אֶהְיֶה

וְהָיָה אָנְכִי עִמָּךְ וְגו'. (כח, טו')
וְאֶהְיֶה עִמָּךְ (לא, ג')

הנקרא הַמְקוֹם, להיות אב לבנים אשר יהיו בנוי הטרקלין של העולם הבא, וַיֵּשֶׁם תכלית זאת מְרֻאָשֶׁתִּי, ובראש מעייניו, וַיִּשְׁכַּב לקפל תחתיו את כל תכניותיו ולהיות מרכבה לשכינה אשר תוציא בַּמְקוֹם הַהוּא, בארבע אמות של הלכה, את כל מאוויו מן הכח אל הפעל.

ובמסכת חולין (צא): מובא שקפל כל הארץ תחתיו. וארכה ורוחבה של הארץ נבחן בהליכה של אברהם אבינו שנאמר לו קום התהלך בארץ וגו', ואמרו אל תקרי הליכות אלא הלכות. מכאן ששכב בארבע אמות של הלכה.

וַיִּחְלַם וְהָיָה סֵלֶם מַצֵּב אֶרְצָה
וְרֵאשׁוּ מְגִיעַ הַשְּׁמַיְמָה וְהָיָה
מְלֶאכֶי אֱלֹהִים עֲלֵימ וַיִּרְדִּים בּוֹ.
[כח, יב']

ובתרגום יונתן בן עוזיאל מבואר שהם המלאכים אשר נשלחו להפוך את סדום, ומשום שגילו מסתורין של הקב"ה, שעתידה סדום ליהפך, נדחו מהמחיצה קל"ח שנה, ועתה קבלו רשות לעלות. וזה שנאמר וְהָיָה מְלֶאכֶי אֱלֹהִים עֲלֵימ וְגו'.

לעומקו של מקרא ויצא

לֹה שְׁבַחָא, בְּר שְׁבַחָא (דף צ"א ע"א)
דְּנִהוּרָא דְּנִהיר עֲלֵה. אָנְכִי, בְּאִשְׁלָמוֹת
רְזִין דְּשְׁלִימוֹ דְּכוּרְסִיָּא לְתַתָּא, עי"ש.

ומידת אֶהְיָ היא מידה של גבוה
מעל גבוה, שרש כל המעשים
והנשמות בעולמות עליונים אשר מהם
מתברכת מידת האָנְכִי להשפיע טוב ה'
לבריותיו.

וכמובא בזה"ק (דף ס"ה ע"ב)
אֶהְיָ, דָּא פְּלָא דְכָלָא. דְּכַד שְׁבִילִין
סְתִימִין וְלֹא מִתְפָּרְשׁוּ, וְכִלְיָן בְּסִד
אֲתֵר. פְּדִין אֶקְרִי אֶהְיָ, פְּלָא פְּלָא,
סְתִים וְלֹא אֲתַגְלִיָּא. בְּתֵר דְּנִפְק מִנִּיה
שִׁירוּתָא, וְהֵהוּא נִהַר אֲתַעְבֵּר לְאִמְשָׁכָא
פְּלָא, פְּדִין אֶקְרִי אֶהְיָ. פְּלוּמֵר,
עַל פְּן אֶהְיָ, אֶהְיָ זְמִין לְאִמְשָׁכָא
וְלֹא וְלִדָּא פְּלָא. אֶהְיָ: פְּלוּמֵר, הִשְׁתָּא
אָנָּא הוּא פְּלָל פְּלָא, פְּלָא דְכָל פְּרָטָא.
עי"ש.

וביאור הדברים שבעוד אָנְכִי היא
מידת **הסתום והגלוי**, מידת השכר
והעונש, מידת החיבור בין שמים וארץ,
הרי מידת **אֶהְיָ** היא מידת **הסתום**
הבלתי נגלה. גבוה מעל גבוה. הכוללת
הכל ולא מתפרשת אלא רק במידת
אֶשְׁר אֶהְיָ [שמות ג, יד'], שהוא כנחר
הממשיך את הנאצל אל מציאות האדם,

יש ליתן את הדעת על ההבדלים
בין אנכי, אהיה, והשילוב ביניהם
ואנכי אהיה.

אָנְכִי, היא המידה אשר בה נתברך
אברהם. שנאמר [בברית בה"ב] אל
תירא אברם אנכי מגן לך. **אֶהְיָ** היא
המידה שבה נתברך **יצחק**. שנאמר
(בפר' תולדות כו, ג') גור בְּאֶרֶץ הַזֹּאת
וְאֶהְיָ עִמָּךְ וְאָבְרָכְךָ. ו**ליעקב** ברך גם
במידת **אָנְכִי** וגם במידת **אֶהְיָ**, שנא'
והנה **אָנְכִי** עמך וגו', וכן נאמר [שם]
וַיֹּאמֶר ה' אֵל יַעֲקֹב שׁוּב אֶל אֶרֶץ
אֲבוֹתַיךָ וְלִמְוֹלְדֹתֶיךָ וְאֶהְיָ עִמָּךְ. מכאן
ואילך היתה ההנהגה של הקב"ה ב**אָנְכִי**
אֶהְיָ.

ועל פי כמה וכמה מקומות בזה"ק
ובספרים הק' מובא כי **מידת אנכי** היא
כמידת **מלא כל העולם כולו**, לעילא
ולתתא, גניז וסתים, והיא הנקראת
השגחת השם, לעתים נגלית לעתים
נסתרת, היא התגלות השגחת השם
בעולם בשבילי התורה, והנבואה
וכמובא בזהר הק', (דף צ"א ע"א)
אָנְכִי, רְזָא דְעֵלְמָא עֲלָאָה, בְּרָזָא דְשָׁמָא
קְדִישָׁא יְה"ו. אָנְכִי, אֲתַגְלִיָּא וְאֲתַגְנִיז.
אֲתַגְלִיָּא בְּרָזָא קְדִישָׁא דְכְרִסְיָא,
דְּסִיְהָרָא קְדִישָׁא בְּשְׁלִימוֹ פְּחָדָא, פְּד
שְׁמָשָׁא שְׁלָטָא, וְסִיְהָרָא אֲתַנְהִירָת, וְלִית

לעומקו של מקרא ויצא

עליונים של אהיה ושל אֲשֶׁר אֶהְיֶה ושל
המידה המשותפת של אֲנֹכִי אֶהְיֶה.

**והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע
השמימה והנה מלאכי אלהים
עלים ויִרְדּוּ בָּו (כה, יב')**

והנה סלם. סלם בגימטרי' קל. הקל
קול יעקב. לומר לך מתי הקל קול
יעקב כאשר הוא שואף בענותנותו
כלפי הארץ. וזהו שכתוב מצב ארצה.
וכן שואף הוא להגיע השמימה. לקבל
שפע רוחניות ולגלות רזין סתימין.

ולכן נכתב קל ללא ו', כי ה-ו' הוא
הסולם דרכו עולה קול התפילה
למעלה, וכשה-קל" הוא עצמו
הסולם, אינו צריך ל-ו'.

**ואשר על כן ירמוז הסולם בחלום
יעקב לסולם התפילה:**

וכפי שאמרו בברכות כו: אין פגיעה
אלא [לשון] תפילה. ועוד אמרו
[וברש"י כי תשא שמות לג, כא'] אין
המקום אלא הקב"ה שנקרא מקום,
שנאמר ויאמר יהו"ה הנה מקום אתי.

באשר מידת אֲשֶׁר אֶהְיֶה מזומנת
להמשיך את האצילות העליונה אל תוך
עולם העשייה של אנכי עד פרטי
הפרטים.

ואברהם התברך במידת אֲנֹכִי
על ידי מידת החסד שלו, ויצחק
התברך במידת אֶהְיֶה על ידי מידת
הגבורה שלו, כפי דרגת העבודה
והיראה שהגיע אליה בעת אשר פשט
צוארו בעקידה, ויעקב על ידי מידת
התפארת ובכח התורה הגיע לשתי
הדרגות גם יחד, אֲנֹכִי אֶהְיֶה. ועל ידי
כך יכול היה לשלוט בעולם התחתון
ובעולם התיכון ובעולמות עליונים
כנ"ל.

והיא היא הברכה אשר ברך יצחק את
יעקב לפני צאתו לחרן בא-ל שְׂדֵי.
שהיא מלשון שְׂדוּד מְעַרְכוֹת הטבע,
שהוא כעין שינוי סדרי בראשית, לא
כפי שהוטבעו בבריאת העולם,
כאמרו: (בראשית מג, יד): "וְאֵל שְׂדֵי
יָתֵן לָכֶם רְחִמִים". עוד שֵׁם בְּרִשׁ"י:

וּמְדַרְשׁוֹ - מִי שֶׁאָמַר לְעוֹלָם דֵּי, יֹאמַר
לְצָרוֹתַי דֵּי. שד"י נוטריקון שאמר לעולם
דֵּי. ונקראת ברכת אברהם, וכן נקראת
המעולה שבברכות, שהיא הפותחת את
השערים לגבהי גבהים לשערי שמי שמים

לעומקו של מקרא ויצא

וְאָנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי

בשימת לב, וְאָנֹכִי בטיפחא. והוא כעין הפסקה קלה. וכאומרו: והתגלות השם במידת האנכי, לא התגלתה לי עד כה. ועוד, עם כל לימוד ולימוד אני מגלה יותר ויותר את מידת האנכי ה' אלקיך, ומגלה עד כמה יודע אני יותר מה שלא ידעתי עד הנה. ולכן אמר ר' יוחנן (שבת קה.) **אנכי ר"ת אָנָא נפשי כתבית יהבית**. ופירושו לפי פשוטו: אני עצמי את הכתב [שבלוחות] נתתי. ודרשו בו רוב דרשות, וכגון על דרך החסידות: כביכול אומר הקב"ה: את עצמי נתתי בתוך הכתב. ולעומקו של **מקרא יֵאָמֵר**: שכל **שהכתבית יהבית** יותר בגילוי, כלומר ככל שעל ידי הלימוד מתגלה יותר ויותר עומק הכתוב, בדרך של **פשט רמז דרש סוד**, כן כביכול האנא נפשי של הקב"ה יותר בגילוי.

ועוד יש לומר בזה, באומרו ויִיקָץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ, חשש יעקב כי עתה יהיה קץ לִמְשָׁנָתוֹ, שלא יוכל עוד ללמוד בבית לבן, ובקש שְׁכַל מה שלמד עד עתה ישאיר בו רושם וישאר להיות איש תם.

ואשר על כן באומרו [כה, יא'] ויִפְגַּע בְּמָקוֹם היינו כוונת התפילה, ויתפלל לקב"ה שנקרא מקום. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, שמכוון ופוגע במטרה, עד שמגיע עד כסא הכבוד. והיינו דאמרו תְּפוֹן תפילתי, והוא מלשון **התכוונות**, ומלשון **מוכנות** כעין והכן לבבם אליך, ומלשון **מְכוֹן** לשבתך, **ומלשון כוונה**. וכוונה יש בה ב' טעמים. כוונת התפילה לְמָה שהוא אומר, וכוונת התפילה לְמִי שהוא אומר. וכמו שמכוונים את החץ מקשת למטרה, כן יש לכוון את התפילה למטרה. והיינו שיכוון לְמִי שהוא אומר. והיינו לְמָקוֹם ב"ה.

וַיִּיקָץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֵּאמֶר אָכֵן יֵשׁ ה' בְּמָקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי: וַיִּירָא וַיֵּאמֶר מֶה-נִּירָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה פִּי אִם-בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם: (כה, טז')

וַיִּיקָץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ. ואמר ר' יוחנן (מדרש רבה) אל תקרי מִשְׁנָתוֹ אלא מִמְשָׁנָתוֹ. שלמד עד קצה היכולת ומכח מִשְׁנָתוֹ ראה מראות אלקים חיים בִּשְׁנָתוֹ.

לעומקו של מקרא ויצא

ובשימת לב נראה למעיין כי אין הדבר דומה.

שהאומר מה נאה אילן זה מחליף הפרט בהכלל. כי כל העולם כולו כולל במשנתו, כולל אילן זה שהוא מתפעל ממנו. והמפסיק ואומר מה נאה אילן זה, כאילו מחליף הפרט בהכלל. שהאילן הנאה הוא פרט בבריאה. ומשנתו היא כלל הבריאה, שכל העולם כולו יונק חיותו מהמשנה שהוא שונה, אפילו בדרך. וכיצד יחליף זה בזה.

אבל הכא, שונה הדבר. כי משנתו של יעקב היא אמנם כלל הבריאה, אך היא עדין פרט אצל הקב"ה, שהוא כולל כל העולמות כולם, שהוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו. וכשהקיצוהו ממשנתו אמר מה נורא המקום הזה, אכן יש ה' במקום הזה והרי זה כולל כל העולמות כולם וגם את משנתו שעסק בה בחלומו, ועתה משעה שהקיץ הוא עוסק בעיקר ובכלל היותר גדול, שממנו כל המשניות כולן, וממנו תוצאות חיים.

וזה שאמר ר' יוחנן משנתו ממשנתו, להגיד שבחו של יעקב אבינו, שלא

וכך יהיה ערך הדברים: גם אם לא אזכה למידת האנכי בלימוד מכאן ולהבא, אכן, יש ה' אנכי במקום הזה על ידי מה שלמדתי עד עתה.

וטעם הטיפחא באנכי יוכיח, שאין הוא בהכרח סמוך למה שאחריו, ונסמך למה שלפניו: אכן יש ה' במקום הזה ואנכי וכאומרם בדרך של סרסוהו ודרשהו: אכן יש ה' ואנכי במקום הזה אע"פ שלא ידעתי אם אוכל עוד ללמוד מהיום והלאה.

ויש לשאול, לדרשת ר' יוחנן שהקיצוהו מן השמים ליעקב ממשנתו: מדוע יכשילוהו לכאורה לצדיק, במשנה מפורשת [פרקי אבות פרק ג משנה ז]: רבי שמעון אומר, המהלך בדרך ושונה, ומפסיק ממשנתו ואומר, מה נאה אילן זה וכו' מעלה עליו הפתוב כאלו מתחייב בנפשו.

ומפרש הרע"ב: ויש אומרים, דאשמועינן רבותא דאף על גב דעל ידי כן הוא מברך ברוך ששכח לו בעולמו, אף על פי כן מעליו עליו כאלו מתחייב בנפשו, מפני שהפסיק ממשנתו.

לעומקו של מקרא ויצא

לָחֶם לְאֹכַל הַיַּיִנוּ הַמְּלֹאכֹת הַנַּעֲשׂוֹת
בְּלֶחֶם כַּגֹּוֹן הַחֹרֵשׁ, הַזּוֹרֵעַ, הַקּוֹצֵר,
הַמַּעֲמֵר, הַדֹּשׁ, זֹרָה, הַבוֹרֵר, הַטּוֹחַן,
הַמְּרַקֵּד, הַלֵּשׁ, הָאוֹפֶה

החליף העיקר בטפל והכלל בהפרט,
ושיבח למי שהשבח שלו, וקשר
העטרה למי שהעטרה שלו.

וּבְגָד לְלֶבֶשׁ הֵן הַמְּלֹאכֹת הַנַּעֲשׂוֹת
בבגד, כגון הגוזז המלבן המנפץ הצובע
הטווה המיסך העושה שני בתי נירים,
אורג שני חוטים, הפוצע שני חוטים,
הקושר, המתיר, התופר שתי תפירות,
הקורע על מנת לתפור שתי תפירות,

וַיֵּצֵר יַעֲקֹב גִּדְרָא לְאִמְרָא אִם-יְהִיָּה
אֱלֹהִים עִמָּדִי וְשִׁמְרָנִי בְּדַרְךָ הַזֹּהָרָה
אֲשֶׁר אֲנֹכִי הוֹלֵךְ וְגַתְּ-לִי לָחֶם
לְאֹכַל וּבְגָד לְלֶבֶשׁ: {כא} וְשִׁבְתִּי
בְּשָׁלוֹם אֶל-בֵּית אָבִי וְיִהְיֶה ה' לִי
לְאֱלֹהִים: {כב} וְהָאֶבֶן הַזֹּאת
אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי מִצַּבֵּה יְהִיָּה בֵּית
אֱלֹהִים וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֶּן-לִי עֲשֹׂר
אֲעֲשֶׂרְנּוּ לָךְ: {כח, כ-כב'}

וְשִׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם הַיַּיִנוּ מְזוּזָה הַשּׁוֹמֵרָת
על האדם שישב בשלום לביתו,
ולשם כתיבת מזוזה יש מלאכות כגון:
הַצָּד, צָב, הַשּׁוֹחֵט, הַמְּפָשִׁיט, הַמּוֹלְחֵן,
וְהַמְּעַבֵּד אֶת עוֹרוֹ, וְהַמּוֹחֵק, וְהַמְּחַתֵּכוֹ,
הַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, וְהַמּוֹחֵק עַל מְנַת
לְכַתֵּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת.

לעומקו של מקרא ידרשו פסוקים
אלו כמן חומר לשמירת השבת,
שבזכותה ינצל ויחזור בשלום אל בית
אביו: שנאמר: וְשִׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם.
וְשִׁבְתִּי לְשׁוֹן שַׁבָּת. ובדרך של אל
תקרי, אל תקרי וְשִׁבְתִּי אֵלָּא וְשִׁבְתִּי.
וְשִׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם. ובקש בזה שיזכה
לשמור שבת בכל אשר ילך, כי השבת
מקור הברכה.

וְהָאֶבֶן הַזֹּאת הַיַּיִנוּ הַבּוֹנֶה וְהַסּוֹתֵר,
מִצַּבֵּה הַיַּיִנוּ מִכָּה בַּפְּטִישׁ,
תִּתֶּן-לִי הַיַּיִנוּ הַכּוֹסֶה,
עֲשֹׂר אֲעֲשֶׂרְנּוּ לָךְ הַיַּיִנוּ הַיּוֹצֵא שֶׁהֵם
הַכּוֹסֶה וְהַיּוֹצֵא שֶׁל עֲשִׂיר וּמִתְנוֹת
עֲנִיִּים.

ובדבריו רמז ל"ט מלאכות שבת,
שיזכה לשמור את כולן כהלכתן.
כיצד:

וְשִׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם [כנ"ל] ירמוז לנר
שבת והיינו המכבה והמבעיר,
ויחד הם ל"ט מלאכות האסורות
בשבת, ארבעים חסר אחת.

לעומקו של מקרא ויצא

הוא, כי זה תפקידה בעבר, בהווה ובעתיד. להיות רועה לצאן קדשים, עד עת שְׁבִים מן הגלויות.

**וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל לֹא-עֵת
הַאֲסוֹף הַמְקַנֶּה הַשְּׂקוֹ הַצֹּאן וּלְכוּ
רְעוּ (כט,ז')**

יש ליתן טעם לג' תמיהות לכאורה:
א. מה הוא זה שפסקו הרועים
להשקות הצאן בעיצומו של יום [לפי
סברתו של יעקב].

ב. לאומרו הן עוד היום גדול. והרי
בעיצומו של יום הוא מדבר אליהם.
ג. מדוע כביכול נותן מוסר לאנשים
אשר לא ידעם, באומרו הַשְּׂקוֹ הַצֹּאן
וּלְכוּ רְעוּ.

וייש לומר, תשובה אחת לכל
התמיהות:

וכפירוש רש"י: [כט,ז'] לפי שראה
אותם רובצים, כסבור [יעקב] שרוצים
לאסוף המקנה הביתה ולא ירעו עוד,
אמר להם, הן עוד היום גדול, וגו'.

וזה שאמר בתחילה וַנִּתֵּן לִי. לִי
בגימט' מ'. והמילה לִי למעט אחת.
והיינו ל"ט מלאכות, ארבעים חסר
אחת. שכל מעייניו של יעקב שיוכל
לשמור שבת בארץ נכריה אצל לבן
הארמי. והשמירת שבת תשמרנו. וזה
שאמר לו הקב"ה (כח,טו') וּשְׁמַרְתִּיךָ
זו שמירת שבת וְהַשְׁבַּתִּיךָ בזכות
השבת. וזה שאמר וְשַׁבְתִּי בשלום.
אל תקרי ושַׁבְתִּי אלא וּשְׁבַתִּי. וְשַׁבְתִּי
בשלום.

**וְהִנֵּה רָחֵל בָּתּוֹ בָּאָה עִם-הַצֹּאן
(כט,ו')**

בָּאָה עִם-הַצֹּאן בהווה. ולכן
המילה באה נקודה ומוטעמת במלרע.
בָּאָה. שיש לה מציאות של בָּאָה תמיד.
וכן לעתיד לבוא, רחל עתידה להיות
בָּאָה עם הצאן עם צאן קדשים עם
ישראל השבים מן הגלות. שהלכה
ורעתה את רחליה בלא לאות,
וברחמים ובחמלה. ואע"פ שלאחר מכן
כתיב בָּאָה בלשון עבר, רמז הוא
שכשם שבאה בעבר כן תבוא לעתיד
לבוא. לכן כתיב [כט,ט'] עוֹדְנָו מְדַבֵּר
עִמָּם וְרָחֵל | בָּאָה עִם-הַצֹּאן אֲשֶׁר
לְאִבְיָהּ פִּי רְעָה הוּא. מאי פִּי רְעָה

לעומקו של מקרא ויצא

הם יכולים לעשות ללא שאר הרועים, ובזה ידעו כולם כי לא רק אדם גדול לפניהם, אלא אדם כמלאך, השולט במערכות הטבע, ובמערכות התכונה, השמש הירח והכוכבים.

ועל דרך הרמז, תרמוז הפרשה למחלוקת ר' יהודה ורבנן, מסכת ברכות, תחילת פרק תפילת השחר, גבי תפילת המנחה. רבנן אומרים תפילת המנחה עד הערב, [ורק מצאת הכוכבים אפשר להתפלל ערבית] ור' יהודה אומר תפילת המנחה עד פלג המנחה, שהוא שעה ורבע לפני השקיעה. ומכאן ואילך אפשר להתפלל מעריב אפי' בעוד היום גדול.

ומסקנת התוספות לגבי תפילת ערבית [ברכות בדף ב.]. דְּעֵבֶד כְּמֵר עֶבֶד, וְדְעֵבֶד כְּמֵר עֶבֶד. שיכול להתפלל ערבית כבר מפלג המנחה או מצאת הכוכבים.

ומפרשתנו אתי שפיר מסקנת הגמ', דְּעֵבֶד כְּמֵר עֶבֶד, וְדְעֵבֶד כְּמֵר עֶבֶד. שאתמול עשה יעקב כר' יהודה, והתפלל מעריב מוקדם, והיינו ב"פלג". [כי השקיע הקב"ה חמה מוקדם בעבורו], והיום הוא אומר

פירוש: יעקב סובר שהרועים רוצים לאסוף את המקנה בעיצומו של יום בלי לרעות עוד, כי אולי חושבים הם שגם היום יחשיך העולם מוקדם כאתמול, שהרי אתמול בשעה כזאת שקעה בשבילו החמה, וְחִשְׁףָה כָּל הָעוֹלָם בעיצומו של יום, ואולי חושבים הם כי מעתה זה מנהגו של העולם. ולכן סבר יעקב שגם היום סיימו הרועים להשקות עדריהם מוקדם בעיצומו של יום, ולשוב מיד לביתם בטרם יחשך.

לכן אומר להם יעקב: מה שחשכה לכם החמה ביום אתמול זה היה בעבורי. והיום אין חשש לזה, הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל לֹא-עַתָּה הָאֵסֶף הַמִּקְנָה הַשְּׂקוּ הַצֹּאן וְלָכוּ רְעוּ.

ואף על פי שאמנם לא חשבו הרועים ללכת כסברת יעקב, אלא רבצו שם כי חיכו לרועים נוספים שיבואו לעזור לגלול את האבן מעל פי הבאר, מכל מקום ראו הרועים כי אדם גדול עומד לפניהם. שאכן ידעו כי אתמול שקעה החמה מוקדם ולא הבינו שינוי מנהגו של עולם, ועתה גילו הסוד.

ועוד, שראו הרועים כי יעקב גלל לבדו את האבן מעל פי הבאר מה שאין

לעומקו של מקרא ויצא

ולעומקו של מקרא יש לומר לאור הנ"ל שחפש גם היכן הם התרפים שבעזרתם חולל כל הנפלאות האלו. ולכן כשדולק אחריו לאחר כ' שנה מזכיר ואומר לו (לא, ל') לְמָה גִּבַּתְּ אֶת-אֲלֹהֶיךָ, הרי יש לך כוחות משלך. וכן אמר שם עֲתָה הִסְפַּלְתָּ עָשׂוֹ (לא, כח).

וכאומרו, כשהגעת חוללת נפלאות במערכות הטבע. ועתה, בלכתך תפשת אומנות עשו אחיך שפונה אל רהבים?

וכדי לנקות עצמו מכל וכל מאשמה זו אשר לא ידבק בידו מאומה מן החרם אמר יעקב ללבן עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה, נגד אחינו הכר לך מה עמדי וקח לך. כי לך הם ראויים.

וַיֹּאֲהֵב יַעֲקֹב אֶת-רְחֵל וַיֹּאמֶר
אֲעֻבְדָּהּ שְׁבַע שָׁנִים בְּרְחֵל בְּתָרֵךְ
הַקְטָנָה (כט, יח')

אֲעֻבְדָּהּ שְׁבַע שָׁנִים. והרי עד עתה היה יושב אהלים ולא ידע עבודה מה היא. ומהיכן בטוח היה בעבודתו שבע שנים. אלא מתוך ההבטחה של הקב"ה כי לא אֲעֻזְבָּךְ, נתנו לכו לומר אֲעֻבְדָּךְ. שהאותיות "ד" ו-"ז" מתחלפות הן,

לרועים הן עוד היום גדול, כרבנן, שהיום עתיד להסתיים היום בצאת הכוכבים, ולכן אמר להם, לכו רעו.

ויש לשאול, לגבי רחל הבאה עם הצאן, מה היה בדעתה לצאת עכשיו עם הצאן, והרי אתמול בשעה כזו שקעה החמה.

ויש לומר דלכן כתיב וְהִנֵּה רְחֵל בָּתּוֹ בָּאָה עִם-הַצֹּאן, בהווה. שהיא במציאות של בָּאָה, כנגד כל חשבון והגיון. וכאז כן עתה ולעתיד לבא. היא באה ובאה ובאה, כנגד כל חשבון של חשכת הגלות, ומביאה אתה את אור הגאולה.

וַיְהִי כִשְׁמַע לָבָן אֶת-שְׁמַע יַעֲקֹב
בֶּן-אָחִיתוֹ (כט, יג')

יש לשאול מדוע נכתב בכפילות כְּשָׁמַע אֶת-שְׁמַע, מה שמועה שמע ובא, ויש לומר כנ"ל, את השמועה שיצאה עליו שאדם גדול הוא, ושולט בעולמות. ויחבק לו וינשק אותו, ופירש"י שחפש שמא זהובים הביא והנם בחיקו.

לעומקו של מקרא ויצא

י"ד שנה. ויעקב רצה קודם כל להתחתן עם רחל, לצד היותה באה עם הצאן, להבטיח גאולתנו טרם גלותנו.

אָעבְדָהּ שִׁבְעַ שָׁנִים.

יש לשאול, והרי רבקה אומרת לו [כו, מד-מה'] **וְנִשְׁבַּתְתָּ עִמּוֹ יָמִים אַחֲדָיִם עַד אֲשֶׁר-תָּשׁוּב חַמַּת אַחִידָה, עַד-שׁוּב אָף-אֲחִידָה מִמֶּךָ וְשָׂכַח אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתָ לִּי וְנִשְׁלַחְתִּי וְלִקְחָתִי מִשָּׂמַיִם.** ומניין לו הבטחון להתחייב ללבן ארבע עשרה שנה בבנותיו ועוד שש שנים בעבודת הצאן.

ולעומקו של מקרא יש לומר, שכל מה שהתחייב ללבן נרמז **בימים אחדים** שאמרה לו אמו. ולית מלתא דלא רמיזא באורייתא, וכן רמזה לו שיהיה שבע ועוד שבע ושש. כיצד: שהרי אמרה לו עד אשר **תשוב** חמת אחיך הוא לשון שבע. עד **שוב** אף אחיך הוא לשון של עוד שבע. הרי פעמיים שבע. ולשון **תשוב** ו"ב ו"ש"ב סובלת ו"ו באמצען, והוא רמז לשש שנים נוספות. ובזה נרמז לו שיהיה אצל לבן עשרים שנה.

וכן יחליפו מקומן. ולכן לא חשש כי אתה עמדי.

וַיֹּאמֶר לְבָן טוֹב תַּתִּי אִתָּהּ לְךָ מִתַּתִּי אִתָּהּ לְאִישׁ אַחֵר שָׁבָה עִמָּדִי (כט, יט')

יש ליתן טעם מדוע אמר **תתי** **מתתי**. וי"ל רמז רמז לו. **תתי** בגימט' קטנה **לאה** (9). **מתתי** בגימטריא קטנה **רחל** (4). כאן רמז לו רמאותו. **שטוב** **לו לתת את לאה מלתת את רחל**.

ועוד יש לומר, לפי שנאמר במדרש תנחומא **לבן זה בלעם**, מצינו לשון זו של **תתי מתתי** שגורה בפיו של **לבן** הוא **בלעם**. וכן אמר **בלעם**. שנאמר **וַיָּקָם בְּלָעָם בַּבֶּקֶר וַיֹּאמֶר אֶל-שָׂרֵי בְּלֶק לְכִי אֶל-אַרְצְכֶם כִּי מֵאֵן ה' לְתַתִּי לְהִלָּךְ עִמָּכֶם.** [במדבר כב, יג']

ועוד רמז רמז לו, טוב תתי אותה לך, מתתי אותה לאיש אחר, ומיהו איש אחר - זה עשו. שעשו עכשיו הוא איש אחר לאחר שמכר לך את הבכורה.

ועוד א"ל רמז רמז לו, שאמר לו **שבה עמדי**. שבה עם ד"ר. שבה עם

לעומקו של מקרא ויצא

מקרא, פ'ר' בשלח], הם שהיו בעצה עמוקה להסכים עם לבן להחליף את רחל בלאה, מהיות מצולות עמוקים נסתרים מעין הנבראים. ולכן נאמר הוא לאה, וכאומר: הוא השם הקדוש האל, הוא השם הק' לאה. שנשתוו בתפקידם להחליף זו בזו.

ואשר על כן י"ל כי מעולם לא שָׁנָא יעקב ללאה, אלא נקראת שנואה על שם שהיתה בתחילה ראויה לעשו השנוא שנאמר עליו [מלאכי א, ג'] וְאֵת-עֵשׂו שְׂנֵאתִי. וכן מובא במדרש רבה (ע, טו') שְׁהָיו אומרים כִּד הָיו הַתַּנְאִים, הַגְּדוּלָה לַגְּדוּל וְהַקְּטָנָה לַקְּטָן, וְהַיְתָה בוכה וְאומרת יְהִי רָצוֹן שְׁלֵא אָפֵל בְּגוֹרְלוֹ שֶׁל רָשָׁע.

וממשיך המדרש לברר עד כמה גדולה תפילה בדמעות ושערי תפילה לא ננעלו: אָמַר רַב הוּנָא קָשָׁה הָיָא הַתַּפִּלָּה שֶׁבַטְלָה אֶת הַגְּזֵרָה, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׁקִדְמָה לְאַחֻתָּה. ובכך הבין יעקב שמה' יצא הדבר.

ויחר אף יעקב בְּרַחֵל וַיֹּאמֶר הַתַּחַת אֶלְהִים אֲנֹכִי אֲשֶׁר מָנַע מִמֶּךָ פְּרִי בְטָן (ל, ב')

הָלֹא בְּרַחֵל עֲבַדְתִּי עֲמֹד (כט, כה')

הלא לשון לאה. הלא ברחל, שחשד בו מתחילה שיחליף לו לאה ברחל. לכן אמר בחילוף אותיות הלא ברחל. ולכן מן הדין מגיע לו גם את רחל. אלא שנתרצה לבקשתו של לבן לעבוד עוד שבע שנים אחרות, כי ממילא לא הגיע זמנו לשוב, כפי שרמזה לו אמו.

וַיְהִי בַּבֶּקֶר וַהֲנֵה-הוּא לְאָה (כט, כה')

היא לאה. הוא כתיב. וכאילו כתוב והנה הוא לאה. ומאי הוא לאה.

ושמא י"ל שהיתה מסטרא דדכורא, ממידת הזכר שאינה יכולה ללדת, רק מתוך שהיתה שנואה התהפך מזלה, לקיים את הפסוק (קהלת ג, טו') וְהֶאֱלֹהִים יִבְקֹשׁ אֶת נַרְדָּף.

ועל דרך הרמז והסוד, י"ל שהבין יעקב בשפת המלאכים שהוא, המלאך הנקרא בשם לאה, ובן זוגו המלאך הנקרא בשם האל, [היוצאים מע"ב שמות של ג' פסוקים ויסע ויבא ויט, לפי שיטה ג' כמפורט בארוכה בלעומקו של

לעומקו של מקרא ויצא

אתה בדרך שידוד מערכות הטבע כפי שאתה יודע, ואם אֵין, כביכול, מתה אנכי, תמה מידת האנכי שמושפעת עליך.

ונראית רחל ליעקב כאילו תובעת ממנו בדרך הטבע להתערב בענין ההשגחה שלמעלה מן הטבע.

ולזה כעס ואמר התחת אלקים אנכי. האם מידת האנכי שהיא מעל הטבע, האם יעלה על הדעת להציבה מתחת מידת הטבע הוא האלהים. ואת תובעת ממני בדרך הטבע להשפיע על מידת האנכי. והרי מידת האנכי צריכה להוריד השפע אל מידת ההויה ומשם אל האלקים הוא דרך הטבע. ולכן בחר יעקב בחרון אף בשר ודם כדי לא לעורר חרון אף של מקום.

לכן אמרה הַגָּה אַמְתִּי. לא אמרה שפחתי. אלא אַמְתִּי. שחזרה מיד לדבוק במידת האמת של יעקב. וכאילו אומרת אמיתתך היא אמיתתי.

וַתֹּאמֶר הַגָּה אַמְתִּי בְלִקְהָ בָּא אֵלַיָּה
וַתְּלַד עַל-בְּרָכִי וְאֶבְנָה גַם-אֲנֹכִי
מִמֶּנָּה (ל.ג')

ויש לשאול מדוע וַיִּחַר אָף יַעֲקֹב בְּרַחֵל. והרי הוא בעל מידת התפארת, היא התורה הק' שנאמר בה וכל נתיבותיה שלום.

ולעומקו של מקרא י"ל שהכעס היה על כך שיש כאן חשש היפוך בצינורות השפע, ולכן בחר בחרון אף בשר ודם כדי לא לעורר חרון אף של מקום.

וכפי שמובא לעיל בפתח הדברים יעקב אבינו נתברך במידת אנכי ובמידת אהיה. וראה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה ומלאכי אלהים עולים ויורדים בו. והנה ה' ניצב עליו. וידע היטב מה היא המידה של גבוה מעל גבוה. שמידת ההשגחה השולטת בארץ היא מידת אלהים, היא מידת הטבע ובגימ' הטבע הוא אלהים. ומעל הטבע היא מידת הוי"ה ב"ה. וגבוה מעל גבוה הוא מידת ה"אנכי" שבעולם עליון. וגבוה מעל גבוה היא מידת אהיה הק'. כפי שהתגלה בהר סיני אנכי ה' אלהיך. אשר הוצאתיך מארץ מצרים. והן ג' שמות ה', גבוה מעל גבוה.

והנה, כאשר תובעת ממנו רחל הבה לי בנים, ואם אֵין מתה אנכי. הבה לי

לעומקו של מקרא ויצא

לעצמו כינוי זה, בלי לרמוז לבורא עולם.

ויש לומר שזו כוונתה: שאבנה את מידת **דביקותי באנכי**, ממנה, מאמיתתי זאת אשר קבלתי ממך, ועל ידי כך שאגדל את בני שפחתי, ואשפיע עליהם רחמים, כן יושפעו רחמי שמים ממרומי מידת **האהיה**, אל מידת **האנכי** ומשם אל מידת **ההויה** ומשם אל דרך **האלהות** **שבטבע** ליתן לי בן. **ואבנה גם את מידת האנכי ממנה**, ממידת **האהיה**.

ועל דרך הצח, רמוזות המידות האלה בר"ת ובס"ת של **ואבנה גם-אנכי ממנה**. כיצד:

ואבנה גם-אנכי ממנה הרי מידת **הוי"ה** רמוזה בסופי תיבות וב-ו שבתחילה. ומידת **האנכי** מפורשת בה, ומידת **אלהי"ם** רמוזה במילת **גם** שהאות ג' תורה על ל' בגימ' קטנה. ה' של אבנה, **א-י** של אנכי ו-ם של **גם**, הרי יחד **אלהי"ם**.

הרי לפנינו השתלשלויות כל ההויות בכל העולמות על פי הסדר של ירידת השפע בדרך האמת. אנכי-הויה-א'לקים.

ויש לשאול מאי **גם** שאמרה **ואבנה גם-אנכי ממנה**. **ואבנה ממנה** הוי ליה למימר. ומאי **גם**.

אלא מובא במדרש פרקי דר' אליעזר. שאמרה אעשה **כמעשיה של שרה**. כשם שאמרה שרה **ואבנה ממנה** מהגר שפחתי, כן **אבנה גם אנכי** ממנה, מבלהה שפחתי.

אלא ששם במדרש מבואר, ששרה התכוונה שישמעאל **הפסול** יגלד בהגר, ואז שרה **תבנה** ביצחק **בזרע כשר**. אבל כאן אינו דומה, כי אין פסול בזרעו של יעקב, וחוזרת השאלה מאי ואבנה **גם** אנכי ממנה.

ושמא יש לומר שרחל התכוונה להגיע למידת **הוותרנות** של שרה, שמתוך **שויתרה** לשפחתי, נפקדה. וזה שהתכוונה רחל. שמוותרת היא לשפחתי, שתלד ליעקב, **ומויתור זה תבנה גם היא**, כמו שנבנתה שרה. ועל כן באומרה **ממנה** אינה מתכוונת **לבלהה**, אלא **לשרה**. **ממנה**, **משרה** למדתי. ואבנה גם **אנכי** ממנה, משרה. **ויש** להבין מאי **אנכי**, שאמרה **ואבנה גם-אנכי ממנה**. שהרי **אנכי** הוא כינוי לקב"ה. ומי ילוד אשה שיקח

לעומקו של מקרא ויצא

במרכבה בעולם העשייה והשם השולט בה הוא הוי"ה במילוי וו,הה, כזה:

יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה. גימטרי' ב"ן

ועל דרך הצח יש לומר, כי אנכי שאמר יעקב הוא **אני עם כ'**, והאות כ' מורה על הכעס. ויוסף השמיט את כ' הכעס ואמר בניחותא התחת אלהים **אני**.

ועוד, יש לעיין בדברי המדרש שנאמר בו תי"ף. תי"ף שְׁבַנְיָה עֲתִידִים לְעַמֵּד לְפָנֵי בְּנֵה. שנרמז בזה שהיה ראוי לנכות לו מחייו ל"ג שנה, כמנין ל"ג אותיות בדבריו, וַיֹּאמֶר הַתַּחַת אֱלֹהִים אֲנֹכִי אֲשֶׁר מְנַע מִמֶּנּוּ פְרִי בָטָן וְהֵם ל"ג אותיות, שבגללן היה ראוי לקצר ימיו בשלשים **ושלש שנים**. שכן במקום מאה ושמונים שנה שחי יצחק אביו חי יעקב רק **מאה וארבעים ושבע שנה**. אלא שתיקון יוסף באומרו באמירה רכה **התחת אלהים אני** ביטל את קיצור ימיו.

ואע"פ שאמירתו הרכה של יוסף **התחת אלהים אני** נאמרה לאחיו בחזרתם מלקבור את אביו, ולכאורה **מאי דהוה הוה**, ומה תיקון יש כאן לקיצור ימיו, מכל מקום הקב"ה מצרף

ועל דרך הדרש מובא במדרש רבה ויצא פרשה ע"א, שבשעה שאמר יעקב לרחל ברוגזא **התחת אלקים אנכי**, יצתה בת קול ואמרה, כך עונין את המעוקות? **תִּיָּף שְׁבַנְיָה עֲתִידִים לְעַמֵּד לְפָנֵי בְּנֵה**.

ואף כי פעמים מספר עמדו האחים לפני יוסף בהכנעה ובהשתחויה, יש לומר שדברי המדרש התקיימו דווקא **באותה פעם שחזרו מלקבור את אביהם**.

כשאמרו הננו לך לעבדים, ויבך יוסף בדברם אליו ויאמר **התחת אלהים אני**, בזה תיקן את מידת הרוגז של אביו, **למפרע**. שכן אמר **את אותן המלים שאמר אביו ברוגז** - אמרן יוסף **בנחת**. יעקב אומר ברוגזא לרחל בטרם נולד יוסף: **התחת אלקים אנכי?** ויוסף אומר לאחיו בנחת: **התחת אלקים אני**.

ומפרש רבנו בחיי שהתכוון בזה לומר בענווה, **אני תחת המרכבה**. ובזה תיקן רוגזו של אביו. והיה זה **נ"ב שנה** לאחר שאמר יעקב התחת אלקים אנכי. ובאומרו כן לאחר **נ"ב שנה**, נרמז בזה **מידת ב"ן, היא הופעת ה'**

לעומקו של מקרא ויצא

ממש. והם אכן תחת אלקים
בהשתלשלות ההויה.

ומה שאמר יעקב ברוגזא התחת
אלקים אנכי וכנ"ל שמא התהפכו
הצינורות ומידת האנכי שמעל אלקים
היא תחת אלקים ח"ו, כאן אומר יוסף
בנחת, מידת ה"אני" תחת מידת
אלקים לפי הסדר הראוי:

אהיה

אנכי

הויה

אלהים

אני

לכן אמר אני מרכבה לשכינה, ולכן
אכלכל אתכם ואת טפכם. ובוה תיקן
לא רק את מידת אביו אלא גם את
מידת אמו, והסיר חרון אף מן העולם.
ומידה זו תפסה רחל בצאת נשמתה
ותקרא לו בן אוני. וכאומרה: בן ואני
וכאומרה אני והו הושיעה נא.

ויאמר נקבה שְׂכָרָה עָלַי וְאֶתְנָה.
(ל,כח)

וְאֶתְנָה. לשון תנאי. שכלפי חוץ אמר
וְאֶתְנָה מלשון נתינה, ובלבו ברמאותו
התכוון לומר וְאֶתְנָה, שאחליף תנאי

מחשבה טובה למעשה, ומכיון שזו
היתה מחשבתו עוד לפני מות יעקב,
עזר הדבר לתקן קיצור ימיו והעמידם
על מאה ושמונים שנה כבתחילה.

ומעתה היה ראוי יעקב לחיות מאה
ושמונים שנה כיצחק אביו. אלא
שגרם דבר אחר לקיצור ימיו והוא
בעמדו לפני פרעה אמר ל"ג תיבות
שנראו כמתרעם על מידותיו. כשאמר
מעט ורעים היו ימי שני חיי וכו' ועל
כן חזרה מידת הדין והורידה מסכום
חיו את ל"ג השנים שקבל חזרה
בתיקון יוסף. ואשר על כן בתקנו את
מידת אביו אמר המדרש על יעקב,
תְּיַיֵּף. שְׂכָרָה עָלַי וְאֶתְנָה לְפָנַי
בְּנֵה, ובוה קבלת את תְּיַיֵּף.

ועוד על דרך הרמז והסוד. שהנהגה
המילה אני היא אחת משמות ע"ב
הקדושים, כפי המובא במסכת סוכה
מה. במשנה ובגמרא וברש"י על
המשנה מה היו אומרים "אני והו
הושיעה נא".

והם שני שמות השם מע"ב
הקדושים היוצאים מן הפסוקים ויסע
ויבא ויט שבפרשת בשלח. ושמות
אלה, אני והו, הן הנהגת ה' בעולמו,
והם תחת מידת האלקים והם
כמלאכים אשר שלח יעקב מלאכים

לעומקו של מקרא ויצא

ובגויים לא יתחשב. ולכן לא עלתה לו לבלעם.

וכך רמז הפסוק: וְהַשְּׂבִיִּים הִפְרִיד יַעֲקֹב, הם צאן קדושים עם ישראל הנפרדים מן הגויים, וְנִשְׂת-לוֹ עֲדָרִים לְבָדוֹ, וישת מלשון שת לבו, נתן אל לבו להיות עם לבדד ישכון,

ואשר על כן, שלבן הוא בלעם שְׂתָם הָעֵינִן, לא יכול היה ליתן עין רעה על צאן קדושים. זה שכתוב וְלֹא שְׂתָם **על-צאן לָבָן.** סרסוה ודרשהו: וְלֹא שְׂתָם לָבָן את עינו הרעה על-צאן קדושים.

ובשימת לב יש לומר לעומקו של מקרא שיעקב למד מידה זאת להיבדל מן הגויים, **מאברהם** [כמובא בפרשת וירא], בהציבו את שבע כבשות הצאן ל**בדהן** עת כרת ברית עם אבימלך. ונאמר באברהם ל**בדהן**, לקיים הן עם לבדד ישכון, גם כאשר נכרתת ברית עם הגויים.

עבודתך עשרת מונים. וזה שאמר יעקב לנשיו בשדה: (לא,ו') **וְאִתְּנָה יְדַעְתֶּן בִּי בְּכָל-כְּחֹי עֲבַדְתִּי אֶת-אֲבִיכֶן:** רצונו לומר **וְאִתְּנָה יְדַעְתֶּן** את אשר אמר **וְאִתְּנָה** ואת אשר החליף **תנאיו** וכו'. ו**אֲבִיכֶן הַתֵּל בִּי וְהִחַלֵּף אֶת מִשְׁפַּרְתִּי עֲשָׂרַת מְנִים.** והקב"ה שילם לו מידה כנגד מידה, וְלֹא נִתְּנוּ אֱלֹהִים לְהִרַע עִמָּדִי. ולא נתנו להחליף תנאיו.

וְהַשְּׂבִיִּים הִפְרִיד יַעֲקֹב וגו' וְנִשְׂת-לוֹ עֲדָרִים לְבָדוֹ וְלֹא שְׂתָם **על-צאן לָבָן:** (ל,מ')

יש ליתן טעם לאומרו וְלֹא שְׂתָם. שהרי **על דרך הפשט,** שְׂתָם הוא מלשון לא שְׂת לבו. מלשון שָׂם. לא שָׂם אותם יחד עם צאן לבן. ומדוע ישתמש הכתוב דוקא בלשון שְׂת לומר **וְלֹא שְׂתָם על-צאן לָבָן.**

ויש לומר לעומקו של מקרא, ועל דרך הרמז, כאן רמז הפסוק ללבן הוא **בלעם שתום העין,** אשר בעינו האחת רצה לתת עין רעה בעם שלם. ולא עלתה בידו. באשר היו ישראל **בדד עין יעקב.** הן עם לבדד ישכון

לעומקו של מקרא ויצא

הנקרא יצל, היוצא מג' פסוקים ויסע ויבא ויט, (בשלח יד, יט-כא). הוא המלאך הממונה על רכושם של ישראל. ומכוון כנגד המילה להם בפרשת ציצית. (ועשו להם ציצית).

וכאמרו ויצל אלקים את-מקנה אביכם, אל תקרי ויצל אלקים אלא כביכול אלקים ויצל. אלקים והמלאך יצל, שנשלח על ידו. ולכן נאמר בהמשך ויאמר אלי מלאך האלקים בתלום וגו'. הוא המלאך יצל האמור.

וישב לבן למקומו. ויעקב הלך לדרך וגו'. (לב, א-ב')

ואמרו בתנחומא (בראשית טו), לבן הוא בלעם, ומצינו גם אצל בלעם לשון זאת של לבן ויקם בלעם וילך וישב למקומו, וגם בלק הלך לדרכו. (כד, כה')

ורמז בזה, שבלעם שב למקומו, שב למקומו השפל ולמדריגתו השפלה שהיה בה בתחילה. וזאת למרות הנבואה האלקית שנזרקה בו, כביכול. וגם בלק הלך לדרכו. לדרך החטאים והאבדון כבתחילה.

והיה העטפים ללבן והקשרים ליעקב (ל, מב')

לית מילתא דלא רמיזא באורייתא. רמז למה שמתעטפים בטלית לבן, ואח"כ קושרים התפילין. וזה ניתן רק ליעקב ולבניו, וזר לא יבין את זאת. שנא' והיה העטפים ללבן והקשרים ליעקב.

וטעם הטיפחא שבתובה והקשרים יוכיח, שהוא כהפסקה קלה ואינו מחובר בהכרח לשאחריו, וכך יקרא: והיה העטפים ללבן והקשרים, - ליעקב. מה שעטופים בלבן וקשורים (בתפילין), זה אך ורק ליעקב.

ויצל אלקים את-מקנה אביכם ויתן-לי: וגו' ואשא עיני וארא בתלום וגו' ויאמר אלי מלאך האלקים בתלום וגו'. (לא, ט-יא')

יש ליתן טעם לאמרו ויצל אלקים, ואחרי כן ויאמר אלי מלאך. ויאמר אלי אלקים הוי ליה למימר.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הסוד יש לומר, הוא המלאך מע"ב שמות,

לעומקו של מקרא ויצא

ונאמר אצל בלק "וגם", לרמז
לנו בזה, שגם בלעם הלך לדרך
החטאים והאבדון.

וכן כאן בויצא נאמר **וַיָּשָׁב לְבֶן
לְמִקְמוֹ**, שב למקומו השפל ולמדריגתו
השפלה שהיה בה בתחילה. וזאת
למרות שהיה במחיצתו של קדוש
עליון, יעקב אבינו, השולט בכל
העולמות.

ובשימת לב, כאן בויצא לא כתוב
ביעקב גם. וגם יעקב הלך לדרכו. אלא
וַיָּשָׁב לְבֶן לְמִקְמוֹ. וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדֶרֶךְו.
שאינ שייכות וזיקה וקשר כלל למקומו
השפל של לבן. לבן למקומו השפל,
ויעקב לדרכו לדרך העולה בית א-ל.

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לשל: 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל: leshem895@gmail.com

